

Social Changes and Different Perceptions of Rights and Expectations in the Family: A Qualitative Study in Yazd, Iran

Sara Sadeghieh¹, Ahmed Kalateh Sadati^{1*}, Hossin Afrasiabi¹

1. Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

* **Corresponding author:** Ahmed Kalateh Sadati. Email: asadati@yazd.ac.ir

Original Article

Abstract

Background and Aim: The family in the social ecosystem of Iran has faced extensive social changes. One of the most important changes is related to the rights and expectations of parents and children. While in the traditional and customary order, children's expectations from parents were defined within a defined framework based on the themes of religion and tradition, the new generation seeks to redefine and rethink their rights and expectations. The aim of the present study is to discover and analyze changes in rights and expectations from the family among girls in the eighties, which was conducted in Yazd in 1403.

Data and Method: Thirty girls were included in the study with the criteria of qualitative research and data saturation with semi-structured interviews, and the data were analyzed using the grounded theory method.

Findings: The results showed that the participants accepted the totality of the family institution and have a serious tendency towards it, but they have reconsidered their rights and expectations. The main categories of the study are Authenticity of values, legal innovation, fluid activism, Helpless individualism, conflict, and confrontation.

Conclusion: The core category constructed was also autonomous extraversion, which means acceptance along with rethinking of the family institution. Conducting further studies on this group, as well as the sons of the eighties, and theorizing in this field are among the suggested necessities in the issue of family in Iran.

Keywords: Family, Rights and expectations, Girls, Generation Z, Grounded Theory.

Key Message: The study shows that although participants acknowledge and value the family institution, they have reconsidered their rights and expectations within it. The central finding is "autonomous extraversion," meaning acceptance of the family alongside a rethinking of its norms and roles.

Received: 03 May 2025

Accepted: 05 October 2025

Citation: Sadeghieh, S., Kalateh Sadati, A., & Afrasiabi, H. (2026). Social changes and different perceptions of rights and expectations in the family: A qualitative study in Yazd, Iran, *Journal of Social Continuity and Change*, 5(2), 253-277. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23070.1257>

Extended Abstract

Introduction

Over the past half-century, Iranian society has undergone profound social and cultural transformations, driven by modernization, urbanization, and industrialization, which have reshaped family structures, intergenerational relations, and individual expectations (Aghajanian & Thompson, 2013; Novabinejad, 2012). These shifts have affected age at marriage, household composition, women's education and employment, and the nature of parent-child interactions, leading to both opportunities and challenges within the family, such as changing rights and expectations of children (Fair & Dixon, 2001; Sadeghieh & Kalateh Sadati, 2025). Theoretical perspectives, including feminist approaches, post-institutional family theories, and Elias's analysis of parent-child relationships, emphasize the transition from hierarchical, authority-based dynamics toward more egalitarian and autonomy-supportive interactions (Abbott & Wallace, 1997; Knapp & Wurm, 2019; Elias, 2012). Despite extensive research on macro-level structural and value changes in Iranian families, little attention has been paid to the lived experiences of young women born in the 2000s (Generation Z) regarding their rights and expectations within the family. Addressing this gap, the present study aims to explore and analyze the perceptions and experiences of these young women in Yazd, providing insights into evolving family dynamics in a religious and culturally unique context.

Methods and Data

This qualitative study was conducted in Yazd during 2023–2024 to investigate family rights and expectations from the perspective of young women born in the 2000s. Employing a constructivist grounded theory approach (Charmaz, 2017), data were primarily collected through semi-structured face-to-face interviews, with telephone interviews used when necessary, as recommended in recent social science research for eliciting rich data (Farooq, 2015; Benik, 2012). The study used purposive, non-random sampling, initially through convenience sampling and later through maximum variation sampling, to capture diversity in social class, educational background, religious beliefs, and age. Interviews were conducted with 30 unmarried girls aged 14–22 living in stable family environments, continuing until data saturation was achieved. Participants represented a range of family types, including religious, moderate, and secular households, while girls from single-parent or divorcing families were excluded. Data analysis was conducted simultaneously with data collection, following Charmaz's (2006; Charmaz & Bryant, 2010) constructivist grounded theory coding stages: initial, focused/intermediate, and theoretical coding. To ensure research validity, findings were reviewed with three participants and a faculty member. Ethical considerations,

including informed consent, participant anonymity, and adherence to research ethics, were strictly observed, and the study received approval from the Yazd University Ethics Committee (IR.YAZD.REC.1403.011).

Findings

The analysis of participants' narratives revealed five primary categories: authenticity of values, legal innovation, fluid agency, distressed individualism, and conflict and opposition, culminating in the central phenomenon of self-ritualized suprainstitutional orientation. These categories reflect the emergence of novel rights among young women born in the 2000s, who navigate the tension between traditional family norms and their evolving expectations. Participants engage in fluid agency to manage intergenerational conflicts, employing both direct and indirect strategies to negotiate autonomy and personal freedoms, particularly in decision-making, social interactions, and digital spaces. Despite increased cultural modernization, persistent traditional norms continue to shape parental authority, producing generational gaps and moments of distress. Participants assert new rights, including recognition of personal needs, emotional support, privacy, trust, material autonomy, and age-appropriate sexual awareness, while simultaneously valuing family membership and cohesion. These evolving rights and expectations underscore a dynamic interplay between adherence to inherited cultural values and the pursuit of self-directed agency, highlighting a nuanced negotiation of autonomy, responsibility, and relationality within contemporary Iranian families.

Conclusion and Discussion

The present study shows that the Iranian generation born in the 2000s values the family as a whole while simultaneously critiquing its internal relations and processes. They assert self-directed agency, prioritizing personal goals and principles, and expect families to support rather than control them. These adolescents regard the family as a valuable and central asset, yet they resist unconditional compliance and advocate for substantial changes in rights, expectations, and relational patterns that reflect their own principles. They do not aim to dismantle the family institution but rather to transform it, particularly regarding authority, decision-making, and parenting, toward equality, reciprocity, and negotiated autonomy. This perspective reflects a careful negotiation between individual agency, generational change, and family norms, highlighting a dynamic process in which adolescents reinterpret family structures while maintaining the family's significance in contemporary Iranian society.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

All ethical considerations, including confidentiality, trustworthiness, citation accuracy, respect for contributors, adherence to ethical data collection standards, and participant privacy have been taken into account by the researchers. All study participants were assured of the confidentiality of the research findings, and their involvement was fully voluntary. This study was conducted within the framework of the Yazd University Ethics Committee (IR.YAZD.REC.1403.011).

Acknowledgments

This article is derived from a master's thesis in Sociology at Yazd University and was supported by the Shahid Fahmideh Center for Innovation and Scientific Collaboration and the Applied Research Office of the Yazd Provincial Police Command. We sincerely thank all supporters and participants of this study.

Funding

This study was funded by the Shahid Fahmideh Center for Innovation and Scientific Collaboration and the Applied Research Office of the Yazd Provincial Police Command.

Authors' Contributions

Sara Sadeghieh was responsible for initial coding and data collection. Ahmad Kalate Sadati provided guidance, finalized the coding, and wrote the final draft. Hossein Arasiabi provided supervision, finalized the coding, and approved the final manuscript.

Conflicts of Interest

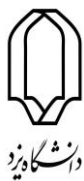
The authors declare no conflict of interest.

Author's ORCID

Sara Sadeghieh: <https://orcid.org/0009-0007-5038-3125>

Ahmed Kalateh Sadati: <https://orcid.org/0000-0001-5708-7758>

Hossein Afrasiabi: <https://orcid.org/0000-0003-4830-329X>

تغییرات اجتماعی و ادراک متفاوت از حقوق و انتظارات در خانواده:

مطالعه‌ای کیفی در شهر یزد

سارا صادقیه^۱، احمد کلاته ساداتی^{۱*}، حسین افراسیابی^۱

۱- گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

* نویسنده مسئول: احمد کلاته ساداتی. رایانامه: asadati@yazd.ac.ir

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: خانواده در زیست‌بوم اجتماعی ایران، با تغییرات اجتماعی گسترده‌ای مواجه شده است. یکی از مهم‌ترین تغییرات، به موضوع حقوق و انتظارات والدین و فرزندان مربوط است. درحالی‌که در نظم سنتی و مرسوم، انتظارات فرزندان از والدین در چارچوب تعریف شده مبتنی بر مضامین دین و سنت تعریف می‌شد، نسل جدید در پی بازتعریف و بازاندیشی حقوق و انتظارات خود است. هدف تحقیق حاضر کشف و واکاوی تغییرات در حقوق و انتظارات از خانواده در میان دختران دهه هشتادی است.

روش و داده‌ها: تعداد ۳۰ دهه هشتادی با معیار تحقیقات کیفی و اشباع داده‌ها با مصاحبه نیمه‌ساختاریافته وارد مطالعه شدند و داده‌ها به روش نظریه زمینه‌ای تحلیل شد. اجرای پژوهش در سال ۱۴۰۳ در شهر یزد صورت گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که مشارکت‌کنندگان کلیت نهاد خانواده را پذیرفته و نسبت به آن گرایش جدی دارند، اما نسبت به حقوق و انتظارات خود بازاندیشی کرده‌اند. مقوله‌های اصلی تحقیق عبارتند از: اصالت ارزش‌ها، نوآینی حقوقی، کنشگری سیال، فردگرایی درمانده، تعارض و تقابل.

بحث و نتیجه‌گیری: مقوله هسته برپا شده نیز فرانهادگرایی خودآئین بود که به معنای پذیرش همراه با بازاندیشی در نهاد خانواده است. انجام مطالعات بیشتر روی این گروه و نیز پسران دهه هشتادی و نظریه‌پردازی در این زمینه از ضرورت‌های پیشنهادی در موضوع خانواده در ایران است.

واژگان کلیدی: خانواده، حقوق و انتظارات، دختران، نسل Z، نظریه داده‌بنیاد.

پیام اصلی: این پژوهش نشان می‌دهد که دختران نسل دهه هشتادی، ضمن حفظ تعلق و باور به نهاد خانواده، در حال بازاندیشی در معنا، حدود و انتظارات خود از آن هستند. آنان خانواده را به‌مثابه نهادی پذیرفته‌شده و ارزشمند اما نیازمند بازتعریف در چارچوب ارزش‌ها و حقوق نوین می‌بینند. مفهوم محوری «فرانهادگرایی خودآئین» بیانگر آن است که نسل جدید، خانواده را نه نفی می‌کند و نه بی‌چون‌وچرا می‌پذیرد، بلکه با نوعی استقلال فکری و کنشگری منعطف، در پی بازسازی آن براساس هنجارهای فردی و ارزشی جدید هستند.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۳

ارجاع: صادقیه، سارا؛ کلاته ساداتی، احمد؛ افراسیابی، حسین (۱۴۰۵). تغییرات اجتماعی و ادراک متفاوت از حقوق و انتظارات در خانواده: مطالعه‌ای کیفی در شهر یزد، تداوم و تغییر اجتماعی، ۵(۲)، ۲۷۷-۲۵۳. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23070.1257>

مقدمه و بیان مسأله

تأثیر تغییرات اجتماعی بر نهاد خانواده در جامعه ایران، روشن است. دگرگونی در کیفیت روابط و تعاملات (غیاثوند، ۱۴۰۲)، بُعد خانوار (Aghajanian & Thompson, 2013) و سن ازدواج (رحمانی‌پور، ۱۴۰۳)؛ باعث شکل‌گیری آسیب‌های بیشتری در خانواده از جمله طلاق (عباسی و رضاپور، ۱۴۰۴)، تک‌سرپرستی (شهپری‌ثانی، ۱۴۰۰)، ازدواج‌های مکرر شکست‌خورده، و انفکاک عاطفی بین والدین و فرزندان (جعفرزاده و همکاران، ۱۴۰۰) شده است. همچنین دگرگونی در این نهاد، پدیده‌های جدیدی از جمله شکل‌گیری و اهمیت یافتن حقوق و انتظارات فرزندان را سبب شده است. افزایش سن ازدواج، تغییرات در ساختار اشتغال، کاهش تمایل به فرزندآوری، رشد خانواده‌های هسته‌ای، کاهش پیوندهای درون‌نسلی، افزایش تحصیلات و اشتغال زنان، تضعیف روابط صمیمانه و کاهش زمان تعامل میان اعضای خانواده از جمله این تغییرات است که پیامدهای مثبت و منفی گسترده‌ای بر نهاد خانواده برجا گذاشته است (نوابی نژاد، ۱۳۹۱).

به‌طور کلی، حقوق خانواده، مجموعه‌ای از قواعد رفتاری است که مربوط به ایجاد روابط مشروع میان اعضای خانواده و رفتارهای درون‌خانوادگی و سازماندهی خانواده و همچنین تخلف از هنجارهای داخلی و خارجی می‌شود (حکمت‌نیا، ۱۳۹۷)؛ فریدمن و هایدن^۱ حقوق را در بخش غیررسمی و شامل جنبه‌های نانوشته و عرفی نظام حقوقی می‌دانند (Friedman & Hayden, 2017: 19). تحقیق حاضر نیز با مفروض گرفتن آن، حقوق را دارای دو وجه رسمی و غیررسمی می‌داند. در اسلام نیز بر حقوق خانواده از جمله فرزندان تأکید شده، اما به‌صورت علمی و به‌ویژه در جامعه مدرن ایران، کمتر به آن توجه شده است (نصیرزاده و یثربی‌کاشانی، ۱۳۹۰). همچنین در آثار متفکران بزرگ ایرانی‌اسلامی و در متون ادبی ما از جمله سعدی نیز می‌توان نوشته‌هایی از این دست یافت. در این خصوص، سخنان سعدی به حقوق زن و شوهر نسبت به هم و حقوق والدین و فرزندان قابل تقسیم می‌باشد (عسکری و جهانی‌پودینه، ۱۴۰۰).

تغییرات اجتماعی و گسست‌های نسلی در جامعه ایران در میان نسل جوان دهه هشتادی، که به‌طور مرسوم نسل زد شناخته می‌شوند، بسیار برجسته و گسترده است، زیرا این نسل از دوران کودکی با اینترنت و فناوری‌های دیجیتال خو گرفته و سبک زندگی آنان به‌طور عمیق مجازی شده است (Tabatabaei et al., 2024). تغییر در الگوی روابط بین نسلی از «روابط مبتنی بر مفاهمه» به «روابط مبتنی بر تفاوت» تغییر کرده است. در گذشته فرزندان با تأیید والدین عمل می‌کردند، اما در دهه ۸۰ این خانواده‌ها بودند که انتخاب‌های فرزندان را تأیید می‌کردند (آزاد ارمکی، ۱۳۹۵: ۱۸۷). این تغییرات منجر به گسست نسلی و کاهش تعامل پایدار میان نسل‌ها شده است (آزاد ارمکی، ۱۳۹۰). یکی از تغییراتی که در حوزه خانواده بسیار برجسته است، زنانه شدن عرصه خانواده همراه با تغییر روابط قدرت در این نهاد است. این موضوع البته در زمینه گسترده تر جامعه ایرانی نیز وجود دارد. در نتیجه جامعه ایرانی در بعدی دیگر با پدیده زنانه شدن جامعه به صورت حضور پررنگ زنان در فضای شهری، متأثر از جهانی‌شدن و رسانه‌ها روبرو است که معنای افزایش نقش و کارکردهای زنان در فضاهای شهری، از جمله فضاهای مصرفی، فراغتی و شغلی است (فاضلی، ۱۳۹۶).

امروزه تغییرات در نهاد خانواده ناظر به حقوق و انتظارات آن به یک مسئله اجتماعی تبدیل شده است. با وجود این، تاکنون مطالعه‌ای جامع در خصوص تجربه زیسته و کیفیت این موضوع در شهر یزد انجام نگرفته و در کشور ایران نیز بسیار محدود انجام گرفته است. پرسش اساسی این است که نسل‌های جدید چه درک و تجربه‌ای از حقوق و انتظارات در خانواده دارند. فهم این مسئله می‌تواند به برساخت مفهومی تازه از خانواده در جامعه ایران و تبیین تغییرات آن یاری رساند.

1. Friedman & Hayden

پیشینه تجربی

مطالعه کلاته ساداتی و صبحی (۱۴۰۳) در شهر طیس با بر ساخت مضمون فردیت فرانهادگرا، نشان می‌دهد؛ خانواده نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و تاریخی در یک شرایط گذار به سمت ارزش‌های مدرن قرار گرفته است. صادقیه و کلاته ساداتی^۱ (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای بیان می‌دارند که؛ انتظارات دختران از والدین‌شان تغییر کرده و برآورده نشدن این انتظارات که بیشتر به تغییرات فرهنگی مربوط می‌شود، منجر به شکل‌گیری پیامدهای منفی در بین دختران شده است. موحدیان و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی نشان دادند؛ نظام حقوق خانواده که پای در سنن، هنجارها و دین رسمی کشور نهاده است، در مواجهه با این تغییرها، تمایل به بروزرسانی را از خود نشان می‌دهد. در مطالعه‌ای سیف و یعقوبی (۱۴۰۲) نشان دادند؛ شکل آرمانی خانواده در خصلت‌هایی از قبیل توانایی ابراز احساسات، مشورت، گوش‌فرادادن به حرف سایر اعضای خانواده، قضاوت‌نشدن (پرهیز از پیش‌داوری) و ظرفیت بالا (داشتن ذهن باز) محقق می‌شود. طباطبایی نیا و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با بهره‌گیری از صحیفه سجادیه بیان کردند؛ والدین در ارتباط با فرزندان خود به رعایت «بایسته‌های تربیت»، «حفظ و مراقبت»، و «حمایت» امر شده‌اند. افراسیابی و رضایی (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای میان دختران نوجوان یزدی نشان دادند که آن‌ها موفقیت را در ابراز فردیت و رسیدن به ثروت می‌بینند، همچنین این دختران از طریق خرید و مصرف ثروت، فردیت خود را به نمایش می‌گذارند. بررسی ساعی (۱۴۰۱) تصدیق می‌کند که سه الگوی ارتباطات کلامی، شامل گفت‌و شنودی و مشارکتی، مناظرهای جدلی، و تک‌گویی نصیحت‌محور و سرزنش‌آمیز، در روابط بین والدین و فرزندان وجود دارد. بررسی نابرابری جنسیتی بین دختر و پسر در خانواده و تبیین عوامل مؤثر بر آن موضوع پژوهش قاسمی (۱۴۰۰) می‌باشد که رابطه معناداری میان جامعه‌پذیری تبعیض در کودکی پدر و مادر و تحصیلات والدین با سطح نابرابری جنسیتی بین دختر و پسر در خانواده وجود دارد. غنی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای نشان می‌دهد که مفهوم خانواده، ساختار و کارکردهای آن از بسیاری جهات تحت تأثیر مکتب فمینیسم دگرگون شده است و امروزه ما شاهد تنوعی از ساختارها تحت عنوان نهاد خانواده هستیم. مطالعه عبداللهی و همکاران (۱۳۹۹) در شهر ایلام نشان می‌دهد؛ طی چند دهه اخیر نهاد خانواده متأثر از مدرنیته، تغییرات چشمگیری در ارزش‌های سنتی و سبک زندگی تجربه کرده است.

در پژوهش‌های خارجی نیز می‌توان به یافته‌های حمید و همکاران^۲ (۲۰۲۵) اشاره کرد که بیان می‌کند؛ در حالی که نسل هزاره همچنان به الگوهای سنتی خانواده هسته‌ای و نقش‌های والدگری پایبند است، نسل زد گرایش بیشتری به اشکال غیرسنتی خانواده مانند هم‌زیستی، خانوار چندنسلی و سبک‌های نوین فرزندپروری دارد و ارتباطات دیجیتال نقشی محوری در تداوم روابط خانوادگی ایفا می‌کند. این نتایج بر اهمیت فناوری و تغییر ارزش‌های اجتماعی در بازتعریف هنجارهای خانوادگی و ضرورت انطباق نهادها با انتظارات نوین نسل‌ها تأکید دارد. همچنین یافته‌های پژوهش اسکوکن^۳ (۲۰۲۲) در لهستان ارتباط مثبت و منفی بین کیفیت روابط خانوادگی، مشکلات درونی، رفتار مشکل دار و رفتار اجتماعی را تایید کرد. همچنین دیز^۴ و همکاران (۲۰۱۹) از تأثیر منفی که کنترل والدین بر دلبستگی عاشقانه در دوران بزرگسالی می‌گذارد؛ می‌گویند. که این دلبستگی عاشقانه به تعاملات اجتماعی فرد مربوط می‌شود. مطالعه‌ای توسط لانسفورد و همکاران^۵ (۲۰۱۶) انجام گرفته و بیان داشت؛ در خانواده‌ها، انتظارات والدین و فرزندان در مورد تعهدات خانوادگی فرزندان با

1. Sadeghieh, & Kalateh Sadati

2. Hameed et al

3. Skoczeń

4. Díez

5. Lansford et al

همبستگی متوسطی همراه است. در مطالعه‌ای دیگر توسط طاهیر و همکاران^۱ (۲۰۱۵)، نشان داد که نوجوانان در مقایسه با همسالان خود بیشتر به حمایت خانواده خود متکی هستند. مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که تجربه زیسته و انتظارات دختران دهه هشتادی کمتر مطالعه شده است. اغلب این تحقیقات ماهیتی مقطعی داشته، محدود به شهرهای مشخص بوده و عمدتاً، نسبت میان زیست دیجیتال و تحولات میان‌نسلی را نادیده گرفته‌اند. در پژوهش‌های خارجی نیز هرچند به نقش فناوری، بازتعریف هنجارهای خانوادگی و کیفیت روابط اشاره شده، اما تجربه عاطفی و حقوقی نسل جوان در بسترهای فرهنگی و دینی کمتر بررسی گردیده است.

ملاحظات نظری

فمینیست‌ها معتقدند که تجربه‌های متفاوت اعضای خانواده نشان‌دهنده وجود روابط قدرت در خانواده است که می‌تواند منجر به تعارضات و توزیع ناعادلانه کار و منابع مالی شود. آن‌ها ایده خصوصی بودن خانواده را به چالش می‌کشند و بر این باورند که سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی بر شکل‌گیری خانواده تأثیر دارند و آن را در برابر مداخلات بیرونی آسیب‌پذیر می‌سازند. این باورها، مشارکت زنان در جامعه و برابری با مردان را محدود می‌کند (ابوت و والاس، ۱۳۷۶). نظریات فمینیسم در موج دوم، با پیشرفت آموزش زنان از دهه ۱۹۶۰، تغییرات چشمگیری ایجاد کرد. زنان مشاغل را به دست آوردند که قبلاً در اختیار مردان بود و برابری حقوقی، مدنی و کنترل بیشتر بر موالید به دست آوردند. آن‌ها تأکید داشتند که زنان نباید تنها به تقلید از مردان بپردازند، بلکه باید هویتی مستقل ایجاد کنند (لجت، ۱۳۷۹: ۲۴۲). در موج سوم، جین الشتین^۲ با "احیای مادری" به دفاع از مادر بودن به‌عنوان فعالیتی پیچیده و شادی‌آفرین پرداخت (Elshtain, 1993). اما فمینیسم رادیکال با تأکید بر کار حرفه‌ای، زنان را از مادر شدن صرف بازداشت و نقش آن‌ها را به سمت فعالیت‌های خارج از خانه سوق داد. در ایران، گسترش این دیدگاه منجر به تغییرات قابل‌توجهی در خانواده شده است (علی‌پور، ۱۳۹۸: ۱۶).

کونینگ^۳ (۱۹۵۷) استدلال می‌کند که پس از انقلاب ۱۳۳۰، در آلمان نوعی خانواده لیبرال در حال شکل‌گیری بود که ویژگی اصلی آن "ازدواج همراهی" و روابط آزادتر میان پدر و فرزندان بود. او معتقد است که اقتدار پدرانه به‌جای تحمیل در امور عمومی، به صمیمیت خانواده محدود شده است و خانواده به‌عنوان یک گروه خاص با عواطف بیشتر میان اعضا تعریف می‌شود (König, 1957). او خانواده را گروهی اولیه و صمیمی می‌داند که نقش اساسی در شکل‌دهی زندگی اجتماعی دارند. در نتیجه، کونینگ تأکید دارد که صمیمیت در یک خانواده سالم، زمینه‌ساز رشد شخصیت فرزندان است (اعزازی، ۱۳۷۶: ۷۲).

سایپر معتقد بود که افراد به‌طور ناخودآگاه الگوهای زبانی را یاد می‌گیرند، همچنین برخی الگوهای فرهنگی را نیز فرامی‌گیرند. او تأکید داشت که برخی فرهنگ‌ها به‌راحتی بر افراد سلطه می‌یابند و این باعث می‌شود که انسجام و وفاق فرهنگی برای افراد متفاوت باشد (کاربارینو، ۱۳۷۷). فرآیند جامعه‌پذیری به دو شکل صورت می‌گیرد: آگاهانه، از طریق نهادهایی چون خانواده و مدرسه که هنجارهای زندگی گروهی را به کودکان آموزش می‌دهند؛ و غیرمستقیم، از طریق الگوگیری کودکان از رفتارهای والدین که بدون آگاهی آنان است (آگبرن و نیم‌کوف، ۱۳۵۷: ۱۲۴). این فرآیند تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند والدین، همسالان، رسانه‌ها، مدرسه و مذهب انجام می‌شود. اگرچه دوران کودکی به‌عنوان فشرده‌ترین دوره اجتماعی‌شدن در نظر گرفته شده، اما به نظر می‌رسد که این دوره امروزه طولانی‌تر شده است؛ زیرا دوره انتقال از نوجوانی به بزرگسالی افزایش یافته است. دو عامل اصلی موجب طولانی شدن این دوره شده‌اند: اولاً، صنعتی

¹. Tahir et al

². Elshtain

³. König

شدن جوامع که نیازمند فراگیری مهارت‌های سطح بالا است؛ و دوماً، شرایط اقتصادی که افراد نوجوان و جوان را از ورود به بازار پرهیاهوی کار باز می‌دارد (جزایری، ۱۳۸۱: ۱۲۹)

نپ و ورم^۱ (۲۰۱۹) تغییرات خانواده را در سه وضعیت نهادی، غیرنهادی و پسانهادی بررسی می‌کنند. ابتدا با تأکید بر نظریه دورکیم، خانواده به عنوان نهادی اجتماعی با نقش‌ها و هنجارهای تثبیت‌شده در جامعه معرفی می‌شود که کارکردهایی مانند تولیدمثل، اجتماعی‌شدن و تأمین نیازهای عاطفی را بر عهده دارد (Turner, 1997). در رویکرد دوم، نهادزدایی از خانواده برجسته شده است، که به معنای حرکت از ساختارهای نهادی به سمت ساختارهای غیرنهادی است. پژوهشگران این وضعیت را با اصطلاحاتی همچون نهادزدایی (Cherlin, 2004)، فروپاشی (Purcell, 2002)، سنت‌زدایی (Gross, 2005) و جداسازی (Théry, 1996) توصیف می‌کنند. این تغییرات، به "تغییر کیفی در معنای تعهد و روابط" اشاره دارد و بر تمرکز بیشتر بر فرد تأکید می‌کند (Edwards et al., 2012; Knapp & Wurm, 2019). چیزی که به عنوان یک رویکرد پسانهادی تصور می‌کنند، تغییرات اخیر در زندگی خانوادگی را به عنوان متنوع‌سازی اشکال خانواده تا نهادی‌زدایی یا فردی کردن آن تفسیر می‌کند (Bernardes, 1986; Widmer, 2016; Widmer & Jallinoja, 2008). در نهایت رویکرد پسانهادی؛ به این معنا که افراد برخی از ویژگی‌های چارچوب نهادی خانواده را می‌پذیرد، اما با وجود این انتقادهایی به آن است. در اینجا (اصطلاح فرانگری به معنای «بعد» نیست، بلکه به معنای آن است که موضع خاص را می‌پذیرد، حتی اگر نسبت به آن انتقادی نیز باشد)؛ بنابراین، برای یک رویکرد پسانهادی، انواع روابط و زمینه‌هایی که شخص در آن‌ها زندگی می‌کند با تفاوتی بنیادین مشخص می‌شود. هیچ بعد «خانوادگی» منفرد وجود ندارد و تنوع در روابط که در زندگی اجتماعی معاصر نشان داده شده است نیز باید در قالب یک رابطه افقی بنیادی درک شود. این رویکرد، تغییر خانواده را به عنوان فرایندی برای تنوع‌بخشی به جای نهادینه‌زدایی تئوریزه می‌کند (Knapp & Wurm, 2019).

الیاس^۲ (۲۰۱۲) بیان می‌کند که در قرن بیستم روابط بین والدین و فرزندان به سرعت تغییر کرده است. در گذشته، رابطه والد-فرزند به وضوح رابطه‌ای سلطه‌آمیز بود که در آن والدین تصمیم‌گیرندگان اصلی بودند و کودکان باید مطیعانه اطاعت می‌کردند. این رابطه با هنجارها تنظیم شده همچنین نقش‌ها مشخص و ساده بودند. اما امروزه از والدین انتظار می‌رود که علاوه بر داشتن قدرت، توجه و خویشتن‌داری بیشتری داشته باشند. ایده اقتدار بی‌قیدوشرط والدین و اطاعت کامل فرزندان به چالش کشیده شده و اکنون فرزندان نقش فعال‌تری در تصمیم‌گیری‌ها دارند. این تغییرات به سمت رابطه‌ای برابرتر پیش می‌رود، هرچند که برخی خانواده‌ها همچنان پویایی‌های سنتی را حفظ کرده‌اند اما این انتقال مسائل خاص و عدم اطمینان‌های قابل توجهی را برای والدین و فرزندان ایجاد می‌کند (Elias, 2012).

در خصوص نقش و جایگاه نهاد خانواده می‌توان به نظریات شلسکی (۱۹۶۷) نیز اشاره کرد که وی خانواده را نهادی بنیادی می‌داند که مسئولیت اصلی آن اجتماعی کردن نسل جدید و انتقال ارزش‌های جامعه به آنان است. وی معتقد است خانواده بیش از هر نهاد دیگری قادر به بازتولید نظم اجتماعی است و کارکردهای عاطفی، تربیتی و حمایتی آن جایگزین‌ناپذیر است. شلسکی خانواده را «پناهگاه آرامش» در جامعه مدرن می‌نامد؛ نهادی که در برابر فشارها و دگرگونی‌های اجتماعی، نقش حفاظتی و بازتولیدی دارد. به نظر او، علی‌رغم تغییر شکل خانواده در بستر صنعتی‌شدن و مدرنیته، اهمیت آن در ایجاد همبستگی اجتماعی و پرورش سرمایه انسانی همچنان پایدار است (Schelsky, 1967; 43-58).

1. Knapp & Wurm

2. Elias

روش و داده‌های پژوهش

مطالعه حاضر یک مطالعه کیفی است که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ در شهر یزد انجام شد. پژوهش حاضر سعی دارد، حقوق و انتظارات در خانواده را از دید دختران دهه هشتادی که با آن مانوس‌اند بررسی کند. بنابراین؛ با رویکرد کیفی و راهبرد گرند تئوری چارمز^۱ انجام شد. با بهره‌گیری از روش‌های گرند تئوری این فرصت را داریم تا به درک بهتر دنیای پدیداری افراد مورد مطالعه برسیم (Charmaz, 2006). شیوه گردآوری داده‌ها در این مطالعه، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته حضوری و در برخی از موارد تلفنی بوده است. انجام مصاحبه تلفنی در تحقیقات کیفی اخیر در علوم اجتماعی پیشنهاد شده و بارها مورد استفاده قرار گرفته است (Farooq, 2015). بنیک^۲ (۲۰۱۲) معتقد است که انجام مصاحبه تلفنی با افرادی که غریبه هستند می‌تواند منجر به مصاحبه‌هایی با داده‌های غنی‌تر شود.

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان پژوهش - سال ۱۴۰۳

نام پاسخگو*	سن(سال)	تحصیلات	نام پاسخگو	سن(سال)	تحصیلات	نام پاسخگو	سن(سال)	تحصیلات
سیناز	۱۹	مامایی	باران	۱۴	-	مهلا	۲۳	-
ثمین	۱۸	روانشناسی	نسترن	۱۷	عکاسی	مانیا	۱۴	-
سحر	۱۸	مهندسی	محدثه	۱۴	-	سمانه	۱۷	-
شادی	۱۹	تربیت بدنی	ستایش	۱۶	-	نیلوفر	۱۴	-
مینا	۱۵	-	محدث	۱۴	-	زکیه	۲۱	مددکاری اجتماعی
فرحناز	۱۸	پزشکی	بهناز	۱۴	-	فریده	۲۰	جامعه‌شناسی
مرجان	۱۹	حسابداری	مهرناز	۱۷	هنرستان	راحله	۲۱	جامعه‌شناسی
فرناز	۱۸	تجربی	هانیه	۱۵	-	ساغر	۲۰	جامعه‌شناسی
مطهره	۱۸	معارف	نگار	۱۹	داروسازی	مهلا	۲۳	مهندسی
زهرا	۲۱	-	مریم	۲۰	تربیت بدنی	نرگس	۱۶	نقاشی

* یادداشت: اسامی پاسخگویان، نام مستعار می‌باشد.

نمونه‌گیری حاضر هدفمند و غیرتصادفی بوده است. در این پژوهش ابتدا از نمونه‌گیری در دسترس و سپس از شیوه نمونه‌گیری ناهمگن یا با حداکثر تنوع (Patton, 1990) در طبقه اجتماعی، رشته‌های تحصیلی متفاوت، عقاید و باورهای مذهبی متنوع و در بازه‌های سنی و مقاطع تحصیلی گوناگون بهره‌مند شده‌ایم. مصاحبه‌ها تا زمان رسیدن به اشباع داده، یعنی تا زمانی که داده‌های به‌دست‌آمده تکراری شوند، ادامه یافت و در این راستا با ۳۰ دختر مجرد، متولد سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ شهر یزد مصاحبه انجام گرفت.

مطابق روش تحلیل داده‌ها در نظریه زمینه‌ای چارمز، تحلیل داده‌ها هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها انجام گرفته است. بدین معنا که پس از نخستین مصاحبه و نوشتن آن، کدگذاری آغاز گردید. براین اساس، در رهیافت برساخت‌گرایانه چارمز، سه مرحله برای کدگذاری داده‌ها

۱. Charmaz

۲. Bieniek

مشخص شده است که در تحقیق حاضر از آن بهره‌مند شده‌ایم. در مرحله نخست پژوهشگر به کدگذاری اولیه و طبقه‌بندی داده‌ها اقدام کرده است؛ (Charmaz, 2006). با کدگذاری میانی، متمرکز یا کانونی فرایند کدگذاری ادامه یافت؛ محقق کدگذاری میانی را به دو شیوه به کار گرفته است؛ ابتدا، جهت بسط مقوله‌های کاملاً مجزا از طریق پیوند زیر مقوله‌ها، توسعه کامل ویژگی‌ها، ابعاد مقوله‌ها و سپس، برای پیوند مقوله‌ها با یکدیگر. در نهایت محقق از کدگذاری نظری که در رهیافت برساخت‌گرایانه سطح پیچیده‌ای از کدگذاری است استفاده شد (Charmaz & Bryant, 2010).

به‌منظور اعتبار تحقیق، محققین نتایج به‌دست‌آمده را با سه تن از مشارکت‌کنندگان و یک نفر از اساتید کنترل و مورد ارزیابی قرار دادند؛ همچنین در جهت رعایت اخلاق پژوهش، نکاتی که محققین مورد توجه قرار داده است عبارتند از: صداقت در مسیر و ارائه گزارش تحقیق، رعایت اصل گمنامی مشارکت‌کنندگان در تحقیق، رضایت مشارکت‌کنندگان برای مصاحبه؛ بعلاوه این پژوهش دارای تأییدیه کمیته اخلاق دانشگاه یزد با شماره IR.YAZD.REC.1403.011 می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

طی تحلیل داده‌های مشارکت‌کنندگان، پنج مقوله اصلی با نام‌های؛ اصالت ارزش‌ها، نوآینی حقوقی، کنشگری سیال، فردگرایی درمانده، تعارض و تقابل احصاء شده و در نهایت از برآورد کل مقولات، پدیده مرکزی فرانهادگرایی خود آیین برساخت شده است. این مقولات از حقوق نوآینی گویند که در میان دختران دهه هشتادی ظهور کرده و آن‌ها با این حقوق سعی در مقابله با تعیین‌کنندگی‌های سخت هسته فرهنگ و خانواده دارند (جدول ۲).

جدول ۲- مقولات اصلی و فرعی استخراج شده از تحلیل داده‌های پژوهش

مفاهیم	مقولات فرعی	مقولات اصلی
فقدان محبت از پدر و مادر، خانواده غیرصمیمی، عدم یادگیری و بروز احساسات، خجالت از در آغوش گرفته شدن، عدم بروز عاطفه و احساسات، محدودیت دایره روابط، کوچک بودن محیط و سرعت بالای انتشار حرف، تفاوت پوشش و چادر سر کردن در محله، ارجحیت والدین پدر بر وقت گذرانی با دختر، جلوگیری از حضور دختر مقابل مهمان پسر، لزوم آگاهی بخشی جنسی توسط فرزند و تابوشکنی آن، اشتباه بودن آگاهی جنسی در ذهنیت سنتی، لزوم عدم تبعیض جنسیتی در خانواده،	تبارزایی غیرصمیمانه غلبه سنت سوگیری جنسیتی	اصالت ارزش‌ها
حامی در آموزش رانندگی، حمایت در تحصیل، تصمیم‌گیری، حمایت از علایق و اهداف، آزادی مشورت با والدین، تعریف و ارزشمند جلوه دادن فرزند و شغل او، احترام به حریم خصوصی و عقاید، تصمیمات، پوشش، رعایت احترام در جمع و حفظ شخصیت فرزند، تعریف خطوط قرمز، نظارت والدین در دانشگاه و انتخاب دوست، اعطای استقلال، محبت و ابراز علاقه والدین، شنیدن «دوستت دارم»، وجوب صمیمیت و گفتگو با والدین، ایجاد شادی، اعتماد به نفس و موفقیت دختر، مادر حامی و همراه، مراقبت در رابطه با جنس مخالف، وقت گذرانی بدون حضور خواهر و برادر، ابراز محبت در مناسبت‌ها، پدر پشتیبان، پدر قهرمان و تکیه‌گاه، اختصاص امکانات مادی و ناجی بعد از شکست بودن والدین، فراغت با والدین و راحتی دختر در حضور آنها، نیاز به محبت، حمایت و صمیمیت با پدر، نیاز به در آغوش گرفتن،	خانواده حامی ارزش‌های نوظهور عاملیت خودفرمان صمیمیت به‌مثابه حق کنش ارتباط نسلی	نوآینی حقوقی

بازی با پدر، لزوم وقت‌گذرانی و القاب محبت‌آمیز

جدول ۲- ادامه

مقولات اصلی	مقولات فرعی	مفاهیم
کنشگری سبیل	گفتمان آشتی‌طلبان تدابیر استتاری تمهیدات صمیمیت‌جویانه برون‌ریزی نوگرا کنش قهری	صمیمیت و شادی در رابطه، اعتماد در بازگویی مشکلات، ارجحیت توجه عاطفی به مادی، گفتگو و مشورت با والدین، توجه به رضایت و محاسن آنان، کوتاه آمدن از برخی خواسته‌ها، کافی پنداشتن آزادی نسبی، صبوری و گذشت زمان، کاهش محدودیت والدین، درک و پذیرش عقاید و نظر والدین به دلیل نگرانی از آسیب جسمی آنها، گوشی خریدن برای مادر، اینستا نصب کردن برای مادر، به‌روزتر شدن والدین برای فرزند آخر، کنار آمدن فرزند با نبود برخی امکانات مادی، وابستگی به مادر، در میان گذاشتن رازها با مادر، جذب اعتماد والدین، علاقه به خانواده، مخفی کردن استوری و پیچ اینستاگرام از والدین، ساخت کاربری خانوادگی و مخصوص دوستان، حذف یا قراردادن محتوا براساس تایید والدین، پنهان کردن بیرون رفتن و رابطه با جنس مخالف، کنار کشیدن از رابطه به‌خاطر خانواده، سکوت و پناه بردن به اتاق، بغض و کلنجار با خود، قفل کردن درب، سعی در گسترش رابطه با والدین، بیان نیاز به محبت، پیشقدمی برای محبت و بهانه‌یابی برای گذران اوقات فراغت با والدین
	فردگرایی درمانده	پرخاش، گریه، صحبت با دوست، نوشتن احساسات، کشیدن نقاشی، گوش دادن به موسیقی، استوری گذاشتن، ساخت کانال‌هایی در تلگرام و انتشار دل‌نوشته‌ها، افسردگی، ناامیدی، احساس تنهایی، ناراحتی، نشخوار فکری، عدم حمایت خانواده و شکست شغلی، آسیب و بی‌پناه بودن در رابطه با جنس مخالف، قضاوت شدن، احساس کم‌بینی، نفرت گذرا از پدر، خانواده‌گریزی، پنهان‌کاری، محدودیت روابط اجتماعی، ترس از جامعه، نارضایتی و بقای حسرت‌ها
تعارض و تقابل	بحران ارتباط تعارضات ارزشی	جبران کمبود محبت پدر با جنس مخالف، حمایت عاطفی بیرون از خانه، تصور در آغوش گرفتن فردی بجز پدر، شنیدن «دوستت دارم» از دوستان، به‌دنبال آدم‌هایی شبیه پدر بودن، تمایل به ازدواج زودرس، عدم آگاهی پدر از خواسته‌ها و احساسات دختر، احساس بی‌پناهی، سردی روابط و عدم مطلوبیت رفتاری والدین، پدر تنها مسئول رفع نیازهای مادی، جدال بر سر ارتباط با جنس مخالف و انتخاب شغل، محدودیت شدید بیرون رفتن، ذهنیت مدرن فرزند و افزایش ادراک نسل جدید، خراب کردن رویای شغل، عدم حمایت والدین، اجبار به ازدواج زیر ۱۸ سال، سرزنش‌گری والدین و ذهنیت قدیمی در زندگی زناشویی آینده، عدم تایید محتوای منتشر شده، محدودیت در پوشش و فعالیت‌های بیرونی، باور والدین به کفایت امکانات مادی، بروز محبت با خرید، پدر تنها به‌دنبال تامین مادیات و حمایت مالی مطلق

(۱) اصالت ارزش‌ها

سخت هسته‌ها آن سنت‌ها و هنجارهایی ابطال‌ناپذیر هستند که تعیین‌کنندگی بخش عمده‌ای از رفتارهای والدین در قبال فرزندانشان است؛ به‌گونه‌ای که بخش عمده‌ای از مسئولیت‌های آنان به‌وسیله ارزش‌ها اصالت داده، تعیین و مشخص می‌شود؛ این سنت‌ها همچون

کمربندی حفاظتی به ارزش‌ها اصالت داده و از ابطال شدن آن محافظت کرده و نقش‌ها و مسئولیت والدین را در قبال فرزندان تعیین می‌نماید. مریم، دختری ۲۰ ساله که در خانواده‌ای به نسبت مدرن اما در بستر محلی بسیار سنتی زندگی می‌کند، می‌گوید:

مجبورم توی محل چادر سر کنم. به‌خاطر حرف مردم. ولی بیرون از محله توی ده اینا من اون آزادی رو دارم حتی میتونم شال سر نکنم. و بابا مشکلی با این ماجرا ندارن اصلا. ولی توی محله به خاطر حرف مردم این مشکلات رو دارم.

تبارزایی غیرصمیمانه نوعی عدم صمیمیت در فضای خانواده است که به‌صورت نسل به نسل به‌ویژه در رابطه با منش و عادت‌واره پدر در ارتباط با دختر (رابطه پدر - فرزندی) انتقال داده می‌شود. همچنین مقصود عدم یادگیری یا یادگیری ضعیف اعضای خانواده به‌ویژه والدین نسبت به ایجاد فضای گفتگو و روابط صمیمانه با فرزندان است. به نقل از مشارکت‌کنندگان، رفتار والدین با فرزند خویش به‌صورت موروثی از تبارشان به آنان منتقل شده و والدین آن‌گونه رفتار می‌کنند که در خانواده با آن‌ها رفتار شده است. والدین شیوه تربیت و نقش‌پذیری را از پدر و مادر خود آموخته‌اند، برطبق آن عمل کرده و همچنین به فرزند خویش منتقل می‌کنند.

بابام اصلا ۱۱۱۱ منو در آغوش نمی‌گیره؛ اصلا اینو بد میدونن. از خونوادشون سرچشمه داره، چون خونوادشون اینجورین و حالا حس می‌کنم به‌خاطر اون شرایط باشه. در آغوش گرفتن و مسائل احساسی تو خونوادشون نبوده خودشونم که تعریف می‌کنن، میگن: بابام میبرده بیرون برام چیزی میخریده ولی از محبت کلامی و آغوشو اینا چیزی نمی‌گن. برای همین چنین چیزی نداشتن عادت نکردن (مطهره).

(۲) نوآیینی حقوقی

یکی از حقوق مورد انتظار مشارکت‌کنندگان در خانواده، حق درک و پذیرش نیازها، باورها و رفتارهای نوظهور آنان توسط والدین مطرح است. آنان معتقدند با گذر زمان و تغییرات نسلی، تفکرات غالب جامعه تغییر کرده و به تبع آن در ارزش‌ها و باورهای افراد این نسل نسبت به والدینشان تغییرات بنیادینی ایجاد شده است همچنین برونداد چنین تغییراتی، دگرگونی سبک زندگی، ارزش‌ها و هنجارهای این نسل می‌باشد. همانطور که اولین نهاد عضویت افراد در جامعه خانواده است و تعامل در بستر خانواده غیرقابل انکار می‌باشد؛ نوجوانان لزوم درک این تغییرات روبنایی تفکری نسل جدید را برای خانواده الزامی می‌دانند و با باور به عدم تغییرپذیری نسل جدید همدلی را از خانواده خود توقع دارند. سمانه که ۱۷ سال سن دارد، می‌گوید:

آدم الان توی این برهه از زمان انقدر با مشکلات عاطفی زیادی روبرو مشه. حتی مثلاً توی مدرسه و اینا آدم خیلی براش مشکلات زیادی پیش میاد. علاوه بر درس و اینا با دوستاش به مشکل بر مخوره/میخورد/ و شاید اون مشکل تو/در/ رفتار من توی خونه انعکاس پیدا کنه و من رفتارم عوض بشه یا مثلاً من اون مشکلی که توی ذهنمه نمیتونم به مامان بابام بگم. ممکنه تو خونه عصبی طور باشم. مثلاً نتونم کنترلش کنم؛ پس باعث مشه که با اونام همین رفتارو کنم. همین باعث مشه که چی؟ دوست دارم کمی درکم کنن تا منم بتونم اون چیزی که تو ذهنمه هضمش کنم.

دیگر حقوقی که دختران نوجوان در خانواده برای خود قائل هستند حمایت معنوی والدین از اعمال و تصمیمات آنان است. مشارکت کنندگان انتظار دارند خانواده در عین رضایت به اشتغال، شغل آنان را ارزشمند جلوه داده و در حضور جمع از آنان تعریف کنند و از فرزند

خود، فرزندی اصلح در محضر دیگران یاد کنند. برای آنان مطلوب است تا خانواده را در کنار خود ببینند و نه در مقابل، می‌خواهند خانواده در رسیدن به اهداف و آرزوهایشان حامی و مشوق آن‌ها باشند. مشارکت‌کنندگان خانواده را نهادی تلقی می‌کنند که از وظایف آن نقش انضباطی است. آن‌ها عموماً یکی از وظایف خانواده را سامان دهی به فرزندان و تعریف خطوط قرمز برای او می‌دانند. این دختران معتقد با گسترش فضای مجازی و قرار گرفتن جامعه در وضعیتی آنومیک، لزوم نظارت نسبی والدین در اعمال خود را به نوعی جزء حقوق بازدارنده در بستر خانواده می‌دانند. اما تعریف دختران از این انضباط و تربیت، آن نظم و تربیت خانواده سنتی نیست زیرا این نسل انضباطی ترمیمی خواهد تا در برابر ناهنجاری‌ها و آزادی‌های مطلق که افراد را دچار آسیب‌های جبران ناپذیر می‌کند سامان داده و مرمت کند. آن‌ها آزادی‌های نظام مندی را انتظار دارند تا در عین عمل آزادانه و استقلال در تصمیم‌گیری، خطوط قرمز توسط والدین مشخص شود و والدین با حفظ حریم شخصی فرزند به روابط، رفتارها و رفت و آمدهای وی نظارت داشته باشند. دختران مشارکت‌کننده حقوق مادی را با چند شرط مطرح می‌کنند و معتقدند، زمانی مادی‌گرا خواهند بود و حقوق مادی در خانواده برای آنان با اهمیت زیادی مطرح می‌شود که این شروط رعایت نشود. آنان باور دارند که درک لازم نسبت به توانایی مالی خانواده را داشته و خواسته‌های مادی آنان متناسب با توان مالی خانواده مطرح می‌شود. شرط دیگری که مطرح می‌کنند آن است که؛ بسیاری از دختران نسل جدید از سنین نوجوانی خود را مسئول رفع نیازهای مادی خویش می‌دانند و فراتر از وظیفه والدین طلب نمی‌کنند مگر در شرایطی که والدین اجازه اشتغال به آنان ندهند و شرایط شغلی را فراهم نکنند در آن صورت فرزند نیز به کنترل مادی‌گرایی خویش پایان داده و فراتر از توان والدین طلب می‌کند. همچنین مشارکت‌کنندگان اعتماد را حق بدیهی خویش در خانواده می‌پندارند. آن‌ها معتقدند همانگونه که انتظار دارند خانواده به آن‌ها اعتماد داشته باشند آنان نیز متقابلاً به تصمیم‌گیری‌های والدین که زندگی آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد اعتماد دارند. به زعم آنان اعتماد نیز همچون احترام مقوله‌ای دوسویه می‌باشد. آگاهی جنسینیز یکی از حقوق نوظهوری است که غالباً در این دهه مطرح می‌شود. دختران مشارکت‌کننده اظهار می‌دارند که حق دارند از سنین کودکی با توجه به فهم و نیازشان آگاهی‌های جنسی و بلوغ را دریافت کنند. راحله می‌گوید:

خانواده باید از غرایز جنسی و محدودیت‌های اون تو سن مناسب دخترش بگه. خصوصاً دختری که حساسیت‌بیشتره و آدم خب تو اون سن کنجکاو که بدونه این تغییرات و حسا برای چیه؟ و خانواده نباید بذاره که بلوغ زودرس بدون آگاهی بشه یا از دسترس خارج بشه. برای الان که فضای مجازی خیلی نامحدوده و هرچیزی ممکنه داخلش پیدا شه. این دختر باااید آگاهی داشته باشه. وقتی گوشی دستشه از سن کم فیلترشکن داره و همچیز. اون دختر تو سن بلوغ همچی براش آزاده. و وظیفه آگاهی و کنترل اول همه به دوش خانواده هس.

۳) کنشگری سیال

کنشگران به شیوه‌های مسالمت‌آمیز و در شرایطی غیرمسالمت‌آمیز در برابر والدین و حتی در وجود خود برای حل یا کاهش تنش‌ها و آسیب‌های حاصل از برخورد تعاملی در خانواده عمل می‌کنند. از مطلوب‌ترین راهبردهای حل مسئله برای مشارکت‌کنندگان، برقراری فضای صلح‌طلبانه و آرام است که والدین و دختران به‌دور از تنش و کنش‌های قهری به حل مسئله بپردازند. آن‌ها به دنبال برقراری تفاهم در میان یکدیگرند و خواهان برقراری کنش ارتباطی میان دو نسل خود و والدین با تفکرات متمایز هستند که چنین کنشی کاملاً متقابل و از جانب هردو طرف رقم می‌خورد. کنشگران برای رسیدن به درکی اشتراکی به شیوه استدلالی، توافقی و همکاری با یکدیگر ارتباط دوسویه برقرار می‌کنند. اصل اصالت این کنش تفاهم و رسیدن به یک نقطه مشترک است که دختران برای رسیدن به خواسته و دستیابی

به حقوق خود با آرامش به گفتگو با والدین پرداخته و سعی در اقناع‌سازی آنان دارند. حال والدین یا متقاعد می‌شوند و در رسیدن به خواسته دختر او را همراهی می‌کنند یا آنکه دلایل و شرایط خود را برای مخالفت با آن خواسته، تصمیم و یا حقوق دختر بیان داشته و سعی در قانع کردن دختران دارند. محدثه در این باره می‌گوید:

وقتی از بابام چیزی بپرسم یا چیزی رو بخوام و بهم نندن. اگر فرصت باشه همون موقع جوابمو میدن نباشه ام یه شب میبره منو بیرون و سر فرصت بهم توضیح مده/میدهد/.

بسیاری از دختران مشارکت‌کننده برای کاهش تنش میان خود و والدین از کنش‌های غیرمستقیم و یا پنهانی بهره می‌جویند. آن‌ها زمانی که متوجه شدند که بنا به قانع شدن والدین و پذیرش رفتار آنان نیست، تصمیم می‌گیرند به خواسته‌های خود در خفا جامه عمل بپوشانند. آن‌ها به ارتباطات، اعمال و تفکرات خود به دور از چشم والدین می‌پردازند. این پنهان کاری در زمینه فضای مجازی به اوج خود می‌رسد به‌طوری‌که اگر یکی از والدین موبایل آن‌ها را چک کند و از آن‌ها بخواهد که شبکه‌های اجتماعی خود را حذف کنند؛ بنا به سواد بالای رسانه‌ای، دختر آنرا از برنامه‌های اصلی تلفن همراه مخفی کرده و مادر با خود خیال می‌کند که آن برنامه حذف شده است؛ یا زمانی که والدین، دختر را از گذاشتن تصاویر شخصی در فضای مجازی منع می‌کنند وی تصاویر را از پدر و مادرش مخفی می‌کند. در مواردی گفته شد که کاربری جداگانه مخصوص دوستان و خانواده وجود دارد که خانواده از آن بی‌اطلاع هستند. ثمین می‌گوید:

اصلا خانوادم اینکه بدونن چه پیجی دارم. از کانال تلگرامم خبر داشته باشن. اصلا نمیدونن. کلاسانسور شده هست. فقط تازگیا خواهرم پیجمو داره که اونم از تمام استوریام هاید.

مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند؛ در شرایطی که به مشاجره با والدین وادار می‌شوند از کنش‌های قهری مثل: لجبازی، بی‌اعتنایی، قهر و ترک محل جدال بهره‌مند می‌شوند. این دختران در مواردی سعی به مقابله با والدین دارند و با لجبازی به سمت انجام عملی که از سوی خانواده منع شده‌اند می‌روند و قصد دارند با آن‌ها مقابله به مثل کنند زیرا براین باورند؛ آنگونه که خانواده نیاز و خواسته آن‌ها را نادیده می‌گیرد آنان نیز این عمل را تکرار کنند. برخی از راهبردهای حل مسئله مطرح شده توسط این دختران مربوط به بازگرداندن آرامش درونی به خویش می‌شود و دست به برون‌ریزی احساسات خود می‌زنند؛ همانگونه که این نسل با نیازهای بدیع مواجه‌اند شیوه برون‌ریزی‌شان نیز با استفاده از ابزارهای مدرن و به شیوه‌ای نوگرایانه است؛ به‌طوری‌که در کانال‌های شخصی تلگرامی، پیج‌های شخصی و... دلنوشته‌های خود را منتشر کرده و یا با هم سالان خود در فضای مجازی به گفتگو می‌پردازند.

۴) فردگرایی درمانده

مشارکت‌کنندگان در قبال بی‌پاسخی انتظارات و حقوقی که دختران نوجوان از خانواده خواستارند، پیامدهای غیرنیت‌مندی پدید می‌آید که در وهله اول ذهن دختران را تحت تاثیر قرارداد و پس از آن بازتاب‌های جامعی را با خود به همراه دارد. در نتیجه با توجه به تغییرات اجتماعی که تفاوت‌های ارزشی فراوانی در میان دختران و والدین ایجاد کرده است محققین را با نوعی حق‌پنداری دوسویه از جانب والدین و دختران مواجه کرده است که هرکدام به باور و تفکرات خود اصالت می‌دهند. سحر چنین می‌گوید:

خانواده از جامعه ترسیدن الان دارن به مام که بچه‌هاشونیم منتقل می‌کنن. میگن بری سرکار خیلی دور نمونه بد شده. حتی اگر بدونی که توی دانشگاه، توی خیابون هر جا بری همه جور آدمی هست. اما خب آخر این ترسه تو

وجودته توی ارتباطات اذیت می کنه. مثلاً من بایه پسر همکلاسیم بخوام صحبت معمولیم کنم انقدر ترس از خانواده تو وجودمه که بهم منتقل شده میتروم باهاش زیاد صحبت کنم. یه ارتباط معمولیا باز میتروم.

هانیه می گوید:

اون چیزی که من مخوامو ندارم، احساس تنهایی میکنم/میکنم. احساس اینکه دوستام میتونن تنهایی برن بیرون قدرت انتخاب دارن میتونن هر ساعتی تنهایی برن بیرون ولی من متاسفانه اون آزادی و توانایی رو ندارم و احساس میکنم/میکنم که من خیلی از اونا پست ترم شاید.

۵) تعارض و تقابل

مشارکت کنندگان در شرایط جدید، با ارزش‌های نوظهور مواجه اند و این ارزش‌ها و ذهنیت مدرن دختران در مقابل ارزش‌ها و جهان‌بینی سنتی والدین قرار گرفته و تنش ایجاد می‌کند. زیرا والدین در آموزه‌های حیات خود چنین رفتاری با دختران را فراگرفته و از نگاه آنان والدینی مطلوب‌اند که تربیت اقتدارگرایانه داشته باشند، به دختران امر و نهی کنند و با اعمال محدودیت و کنترل از آن‌ها مراقبت کنند. در صورتی که دختران دیدگاهی برابرطلبانه با والدین دارند؛ آنان انتظار دارند تا والدین در کنارشان قرار بگیرند و با تصمیمات، رفتارها و حتی اشتباهات آن‌ها همراه باشند. چنانکه والدین قصد کنترل و اعمال قدرت در خانواده دارند، دختران آنرا مطلوب نپنداشته و در مقابل آن ایستادگی می‌کنند. هانیه بیان می‌کند:

وقتی گوش دستمه میگن چرا داری مخندی؟! با کی داری حرف مزنی که مخندی؟ شب تا صبح سرت تو گوشیه، داری با کی حرف مزنی، اصلاً چکار داری و از این جور چیزا. برو درستو بخونو. همش فکر و ذکرشون درسه.

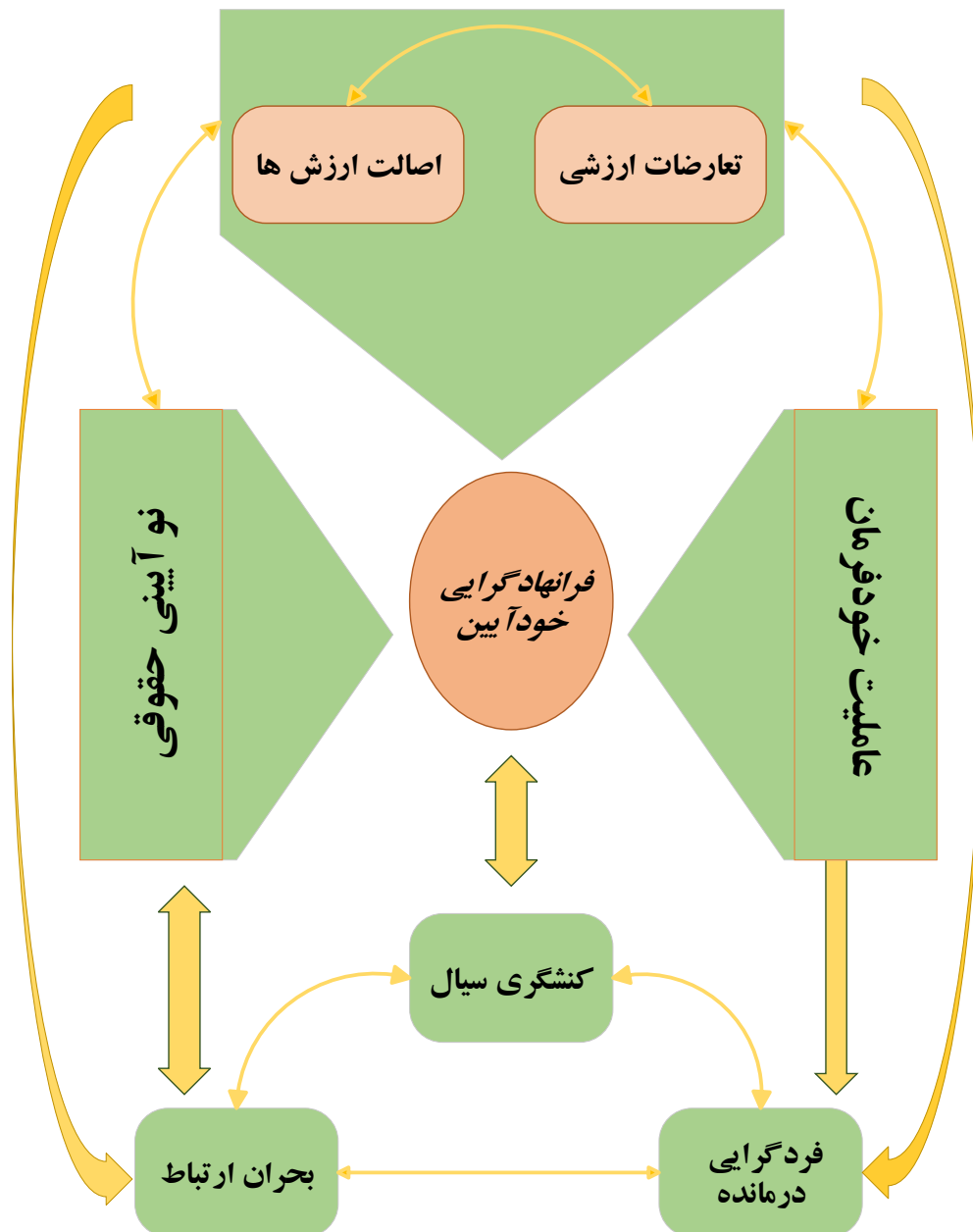
بعضی از والدین بنابر عقاید سنتی خود عاقبت دختر را منتهی به ازدواج می‌بینند و با اصرار فرزند برای درس خواندن مخالفت می‌کنند؛ آن‌ها موافق ازدواج فرزند در سنین نوجوانی هستند و زمانی که دختر آزادی و یا وسایلی را از آنان طلب کند فراهم آوردن آنرا وظیفه همسر آینده اعلام کرده و معتقدند دختر توانای به‌دست آوردن بسیاری از آزادی و امکانات پس از ازدواج است. دختران اظهار می‌کنند که والدین قصد تحمیل عقاید به آنان را دارند و می‌خواهند این جبر سنت، که خود گرفتارش هستند را به دختر نیز منتقل کنند؛ در این وضعیت شاهد شرایط بحرانی در رابطه میان والدین و فرزند خواهیم بود. فریده می‌گوید:

اولش اجازه نمیدادن برم سمت اون علاقم. دوست داشتیم با خواهرم بریم باشگاه معلم رقص بشیم. ولی اجازه نمیدادن میگفتن گناه داره. مثلاً خوب نیست. انقدر باشون کلنجار رفتیم تا گذاشتن. الانم هنوز سختگیری مکن که نمخواد دیگه ادامه بیدی/بدی/دیگه/دیگه بدردت نموخوره/نمخوره/ فکر نمکنن که ما رقصو انتخاب کردم که توش شادم خوشحالم ولی تو فرهنگ اونا سخت مشه قبول کن.

بحث و نتیجه‌گیری

شکل شماره ۱ طرح‌واره نظری تحقیق حاضر را نشان می‌دهد. فرانهادگرایی در تحقیق حاضر به این معناست که نهاد خانواده در بخشی از چارچوب‌های کلی آن به معنای سنتی مورد پذیرش است اما در بخشی دیگر از روابط، چارچوب‌ها و تعاریف مبتنی بر ادبیات

گذشته نیست. برخلاف تصورات عموم که دختران دهه هشتادی را افرادی خانواده گریز می خوانند؛ آنان نوعی پذیرش کلی نسبت به اصل خانواده داشته و آنرا عزیز می دانند و در اکثریت موارد از خانواده به عنوان مهم ترین دارایی خویش یاد می کنند؛ علیرغم این امر، به هر قیمتی حاضر به پذیرش و مدارای با آن نبوده و معتقدند بنابر تغییرات نسلی و پیش روی جامعه به سوی مدرنیته، در حقوق و انتظارات همچنین روابط و تعاملات این نهاد نیز لازم است تغییرات عمده ایجاد شود.

شکل ۱_ طرحواره نظری پژوهش

مقصود از خودآیینی، نوعی خود محوری است که خواه یا ناخواه در نسل جدید قابل مشاهده است و در شاهدهای ذکر شده تحقیق نیز ردپایی از این عاملیت منفرد قابل مشاهده است. مشارکت کنندگان، خود را از بندهای سنت و چارچوبهای ذهنی پدر و مادر رها می‌بینند و مطلوب می‌دانند والدین نیز آنها پذیرفته و طبق آن رفتار کنند. آنها به هیچ وجه قصد در نهادزدایی یا نهی مطلوبیت نهاد خانواده ندارند بلکه خواهان تغییری عمیق در این نهاد می‌باشند. آنها دیگر نهاد خانواده را نهادی تربیتی و بر پایه اقتدارطلبی والدین نمی‌بینند؛ در صورتی که یکی از وظایف و کارکردهای آن را تربیت قلمداد می‌کنند؛ آن هم نه تربیتی اقتدارطلبانه بلکه برپایه برابری و نسبی‌گرایی. خانواده نیز برای حفظ بقای خویش می‌بایست تن به این گذار دهد و با موازین و نیازهای نوظهور همسو شود. عاملیت خود فرمان از مهم‌ترین عاملین اثرگذار در ظهور پدیده اصلی است؛ زیرا کنش‌های خودکامانه، محوریت قرار دادن خویشتن و اصالت دادن به عقاید و باورهای خویش موجب ظهور خودآیینی شده؛ به‌طوری‌که این دختران تمامی اعمال و پدیده‌ها را با خط کش آیین‌های خویش اندازه گرفته و در صورت همسویی به آن اعتبار داده و می‌پذیرند. این عاملیت خود فرمان از سخت هسته‌ها تاثیر گرفته و در مقابل آنها پدید آمده که پذیرای بازتولید آن در نسل خویش نباشد؛ در مقابل نیز با رهاشدن از بست‌های سنت و مقابله با آن به نوعی اراده‌گرایی رسیده و موجب شد تا سنت‌ها تلاش خود را برای مقابله با تکروری نسل جدید انجام داده و در مواردی عرض اندام سنت‌ها را قوت بخشید. مطابق با یافته پژوهش چنان‌که؛ نپ و ورم (۲۰۱۹) بیان می‌کنند؛ نگاه فرزندان در عصر مدرن پسا نهادی است؛ مقصود آنها از این پسا نهادی بودن آن است که در عین پذیرش نهاد خانواده نسبت به روابط و زمینه‌های موجود نقد دارند. نپ و ورم (۲۰۱۹) این گونه نگاهی را در رویکرد سوم به تغییر خانواده مطرح کرده‌اند که خانواده را در حال افول و نهاد زدایی ندیده؛ بلکه نسبت به آن انتقاداتی مطرح است. بنا بر یافته‌های پژوهش حاضر چنین رویکردی در بستر مورد مطالعه نیز قابل پذیرش است؛ همچنین از نظریه الیاس (۲۰۱۲) که معتقد به گذار از رابطه اقتدارگرا تر والدین به‌ویژه پدر و فرزند به یک رابطه برابری‌طلبانه‌تر است؛ در تصدیق این پدیده می‌توان بهره جست (شکل ۱).

دختران دهه هشتادی حاضر در مطالعه؛ حقوق و انتظارات را آن بایستگی‌هایی می‌خوانند که خانواده ناگزیر به رعایت آن هست و زمانی که آنها را از دختران خویش دریغ کنند؛ مجبور به اقناع‌سازی و توضیح به فرزند در جهت عدم رعایت آن هستند و در صورتی‌که بدون دلیل و یا بادلایل غیرمنطقی از رعایت این حقوق سر باز زنند فرزند با آنها برخورد کرده، نارضایتی خویش را نسبت به آن نشان داده و خانواده با چالش و تنش مواجه می‌شود. این حقوق بدیع با نام «نواآیینی حقوقی» مطرح شده است. در تصدیق این پدیده می‌توان به مطالعه موحدیان و همکاران (۱۴۰۲) اشاره کرد؛ که معتقدند: حقوق خانواده تمایل به، به‌روز رسانی دارد و به نوعی با ظهور حقوق‌های نوآیین در مطالعه حاضر مرتبط است. ماهیتاً این نواآیینی حقوقی را می‌توان تاثیر پذیرفته از فمینیسم دانست؛ زیرا همان‌طور که موج دوم فمینیسم تلاش کرد تا با ایجاد حقوق و اسطوره‌شناسی جدید، زنان را مهم‌تر قرار دهد (لجت، ۱۳۷۹: ۲۴۲)؛ اینک می‌توان یکی از عوامل تحولات حقوقی دختران در جامعه ایران را نشأت گرفته از این موج دانست. طبق نظر ایریگاری، فمینیسم در دهه هفتاد، با رد کلیت ازدواج و تأکید بر تجرد و حرفه اقتصادی، شاغل بودن زن در خارج از خانه را از مهم‌ترین آرمان‌های خود مطرح کرد (لجت، ۱۳۷۹: ۲۴۲)؛ دختران مشارکت‌کننده حاضر در پژوهش یکی از بنیادی‌ترین ابعاد حیات خویش را اشتغال مطرح کرده و بخش اعظمی از حقوق مورد انتظار در خانواده را با در نظر گرفتن شغل و تحصیلات استدلال می‌کنند. مطالعه غنی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)، افراسیابی و رضایی (۱۴۰۲) نیز به نوعی این بخش از یافته‌ها را تصدیق می‌کند. از حقوق معنوی که دختران دهه هشتادی در خانواده برای خویش قائل هستند می‌توان به اعتماد چندوجهی اشاره نمود که این عامل به‌نوعی از نگاه برابری‌طلبانه که الیاس (۲۰۱۲) در نظریه خود به آن اشاره دارد؛

نشأت می‌گیرد و تغییر روابط قدرت میان والدین و فرزندان را تصدیق می‌کند؛ به‌طوری که در مطالعه حاضر نیز با نوآیینی حقوقی مواجه بوده که در بیشتر مقولات وی، ابعاد گذار از یک رابطه اقتدارگراتر به یک رابطه برابرطلبانه‌تر را مشاهده می‌کنیم. خصوصاً آنکه الیاس این استدلال را به‌طور ویژه با تأکید بر رابطه پدر و فرزند بیان می‌کند و یافته‌های مطالعه حاضر نیز با بر ساخت مقوله پدرانگی چندوجهی این مسئله را در بستر مورد مطالعه تصدیق می‌کند. کونینگ نیز معتقد است که در دوره مدرن اقتدار پدرانه به صمیمیت خانواده عقب‌نشینی کرده است (König, 1957). همسو با این بخش از یافته‌ها، در ایلام مطالعه‌ای توسط عبداللهی و همکاران (۱۳۹۹) انجام گرفته‌است که نشان از تغییر ارزشی در نهاد خانواده دارد و فرزند محوری نیز یکی از این تغییرات محسوب می‌شود.

از ابعاد فرهنگی موثر در تغییر حقوق و انتظارات دختران دهه هشتادی در خانواده می‌توان؛ اصالت ارزشی را نام برد که به قطعیت‌ها و فرض‌های مورد پرسش قرار نگرفته سنت اشاره دارد. آن‌ها به نوعی معتقدند که علت کنش و رفتارهای والدین به‌دست زنجیره پیوسته‌ای از رخدادهای پیشین، به‌طور کامل تعیین شده و این سنت است که بر اعمال آن‌ها کنترل دارد و والدین در تلاش هستند تا این سنت را که از خانواده خویش فراگرفته‌اند، به فرزندشان نیز منتقل کنند در صورتی که فرزند این سبک جامعه‌پذیری را مطلوب نمی‌داند و از آن به‌عنوان جبر محیطی و حصار سنت یاد می‌کند زیرا خود را در این سنت محدود می‌بیند. آن‌گونه که سایپر معتقد بود که افراد به‌طور ناخودآگاه الگوهای فرهنگی را می‌آموزند و تأکید داشت که برخی فرهنگ‌ها به‌راحتی بر افراد سلطه می‌یابند (کاربارینو، ۱۳۷۷: ۸-۹۷). از آنجایی که خانواده در جایگاه نخست آموزش الگوهای زبانی و فرهنگی قرار دارد (آگبرن و نیم‌کوف، ۱۳۵۷: ۱۲۴)؛ می‌توان این نظریه را با تبارزایی مرتبط دانست. سوگیری جنسیتی یکی از این موارد است که نشان‌دهنده سنت جنسیت زده‌ای است که دختران را محدود و به فرزند پسر برتری می‌دهند؛ در تصدیق این بخش از یافته‌ها می‌توان به پژوهش قاسمی (۱۴۰۰) اشاره کرد که نشان از؛ معناداری رابطه میان جامعه‌پذیری تبعیض در کودکی پدر و مادر با سطح نابرابری جنسیتی بین دختر و پسر در خانواده دارد.

پس از بروز این حقوق‌های نوآیین و تعارضات بین نسلی، از جانب خانواده یا نوجوانان راهبردهایی جهت به‌دست آوردن حقوق مورد انتظار یا اقناع‌سازی در جهت حق زایل شده بکار گرفته می‌شود که البته این راهبردها ضمانتی برای حل بنیادین تمامی مشکلات نداشته و در مواردی تعارضاتی بجای خواهد ماند. یکی از مهم‌ترین استراتژی آن‌ها، برقراری گفتمان آشتی‌طلبانه است. همانطور که بیان شد؛ مقصود، حاکمیت دستگاه بینشی است که از طریق صلح طلبی و با محوریت گفتگو بر ذهنیت افراد خانواده اثر می‌گذارد. آن‌گونه که سیف و یعقوبی (۱۴۰۲)، طباطبایی نیا و همکاران (۱۴۰۲) و ساعی (۱۴۰۱) از اهمیت برقراری ارتباط کلامی، گفتگوی مشارکتی و تعامل خانواده و فرزند در یافته‌های خود گفتند. لذا عدم پاسخگویی به حقوق و انتظارات دختران منجر به چالش‌هایی در روابط خانوادگی شده که راهبردهای فعلی توانایی حل کامل آن را ندارند. خانواده‌ها و فرزندان هر دو خواستار تحمیل باورهای خود هستند و عدم تعامل مؤثر، به‌ویژه در جامعه‌ای با پیشینه پدرسالاری، باعث گسست عاطفی میان والدین و فرزندان، به‌ویژه دختران، شده است. این گسست، تأثیرات منفی بر زندگی دختران و ارتباطات اجتماعی آن‌ها دارد، به‌ویژه در دوران نوجوانی که هویت‌یابی آغاز می‌شود، پیامدهای حسرت‌بار و بغرنجی را به‌دنبال دارد، همان‌طور که به نوعی پژوهش‌های (Skoczén, 2022; Díez et al., 2019; Sadeghieh, & Kalateh Sadati, 2024; Lansford et al., 2016; Tahir et al., 2015) به این موضوع اشاره کرده‌اند. می‌توان به بازاندیشی در فرهنگ مدرن در نگاه گیدنز (۱۳۸۴) اشاره نمود که بر اساس آن هدف بازاندیشی در دوران مدرن، اصلاح و ارزیابی مجدد کنش‌ها براساس دانش تجربی است؛ بنابراین می‌توان استدلال نمود که فرانهادگرایی، حاصل بازاندیشی دختر دهه هشتادی در نهاد خانواده است

و با نگاه فرانهادی سعی در بازتولید نظام خانواده دارد که این فرانهادگرایی اعتبار خویش را از خود آیینی این نسل می‌گیرد که براساس دانش تجربی این دختران بازتولید شده و برطبق آن عمل می‌کنند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی‌ارشد نویسنده اول مقاله در رشته جامعه‌شناسی است که در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد به انجام رسیده است. نویسندگان مقاله از نظرات اصلاحی داوران پایان‌نامه و مشارکت‌کنندگان در تحقیق تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

- ابوت، پاملا؛ و کلروالاس. (۱۳۷۶). درآمدی بر جامعه‌شناسی نگرش‌های فمینیستی (مریم خراسانی؛ حمید احمدی، مترجمان). تهران: دنیای مادر.
- اعزاز، شهبلا. (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی خانواده با تأکید بر نقش، ساختار کارکرد خانواده در دوران معاصر. تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- افراسیابی، حسین؛ و رضایی صدرا، آرزو. (۱۴۰۲). بساخت فرازمینه‌ای فردیت: تفسیر دختران نوجوان از موفقیت. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۴(۲)، ۱-۲۶. <https://doi.org/10.22108/jas.2023.136968.2369>
- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: سمت.
- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۹۵). تغییرات، چالش‌ها و آینده خانواده ایرانی. تهران: تیسرا.
- آگبرن، ویلیام؛ و مایر، نیم‌کوف. (۱۳۵۷). زمینه جامعه‌شناسی (امیرحسین آریان‌پور، مترجم). تهران: امیرکبیر.
- جزایری، مهناز. (۱۳۸۱). تأثیر ساختار خانواده بر تشکیل شخصیت پیشرفته (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد). دانشگاه الزهرا.
- جعفرزاده، دنیا؛ شریعتمدار، آسیه؛ و قره‌داغی، علی. (۱۴۰۰). توصیف تجربه زیسته فرزندان والدین دچار طلاق عاطفی. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۰(۴)، ۱۱۷-۱۴۰. <https://doi.org/10.22108/srsp.2022.128286.1693>
- حکمت‌نیا، محمود. (۱۳۹۷). حقوق زن و خانواده (جلد ۳). تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- رحمانی پور، ریحانه. (۱۴۰۳). بررسی جامعه از حیث وضعیت تأهل و مجرد و الگوهای همسرگزینی در ایران. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۳۲(۵)، شماره مسلسل ۱۹۸۸۲. <https://doi.org/10.22034/report.2024.17060.1864>
- ساعی، منصور. (۱۴۰۱). الگوهای ارتباطات میان فردی والدین و فرزندان در خانواده (تحلیل تجربه فرزندان در خانواده‌های تهرانی). مطالعات فرهنگ - ارتباطات، ۲۳(۵۸)، ۳۲۸-۲۹۷. <https://doi.org/10.22083/jccs.2021.264538.3255>
- سیف، حسین؛ و یعقوبی چوبری، علی. (۱۴۰۲). خانواده مدنی از آرمان تا واقعیت (مورد مطالعه: خانواده‌های شهر رشت). مسائل اجتماعی ایران، ۱۴(۲)، ۳۷۱-۳۹۸. <http://dx.doi.org/10.61186/jspi.14.2.371>

- شهپری ثانی، داود؛ صادقی، رسول؛ حدادی، جواد؛ خواجه نژاد، راضیه؛ حسینی، محمدرضا؛ و محمودیان، حسین. (۱۴۰۰). تحلیل وضعیت جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی خانوارهای زن سرپرست در ایران. زن و جامعه، ۱۲(۴۷)، ۱-۱۸.
<https://doi.org/10.30495/jzv.2021.25575.3320>
- صادقی جعفری، جواد؛ یزدخواستی، بهجت؛ و اجتهادی، مصطفی. (۱۳۹۷). تحلیلی بر احساس تعلق مردم به جامعه در حال تغییر ایران و عوامل موثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران). مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۹(۱)، ۳-۲۶.
<https://doi.org/10.22034/jsi.2018.36646>
- عباسی، آمنه؛ رضایور، داریوش. (۱۴۰۴). فراتحلیل عوامل مرتبط با تغییر ارزش‌های خانوادگی و نگرش به طلاق و ازدواج در ایران. تداوم و تغییر اجتماعی، ۴(۲)، ۳۴۸-۳۱۱.
<https://doi.org/10.22034/jssc.2024.21880.1142>
- عبداللهی، زهرا؛ پیراهری، نیر؛ قاسمی، یارمحمد؛ و میرزایی، خلیل. (۱۳۹۹). چگونگی دگردیسی ارزش‌های خانواده در بین زوجین دو نسل شهر ایلام. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۱(۲)، ۱۴۱-۱۶۵.
<https://doi.org/10.22059/ijsp.2021.82680>
- عسکری ندوشن، عباس؛ عباسی شوازی، محمدجلال؛ پیری محمدی، مریم. (۱۳۹۵). سن ایده‌آل ازدواج و عوامل تعیین‌کننده آن در شهر یزد. مطالعات راهبردی زنان، ۱۹(۷۳)، ۳۵-۶۳.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2016.44383>
- عسکری، علی؛ و جهانی‌بودینه، حسین. (۱۴۰۰). حقوق خانواده در آثار سعدی. مطالعات حقوق شهروندی، ۲۳(۵)، ۶۹۷-۷۲۶.
- علی‌پور، زینب. (۱۳۹۸). درک و تفسیر "خانواده" توسط زنان متأهل دهه هفتاد؛ مطالعه کیفی زنان شهر سقز [پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده]. دانشگاه یزد.
- غیاثوند، احمد. (۱۴۰۲). انگاره ازدواج در بین جوانان ایرانی؛ سنخ‌ها و چالش‌ها. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۲۲(۶۲)، ۴۷۹-۵۰۶.
<https://www.doi.org/10.22034/ssys.2022.2292.2648>
- فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۶). زنانه شدن شهر؛ با تأکید بر فضاهای شهری. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- قاسمی، زهرا. (۱۴۰۰). بررسی نابرابری جنسیتی بین دختر و پسر در خانواده و تبیین عوامل مؤثر بر آن. زن در توسعه و سیاست، ۱۹(۱)، ۹۵-۱۱۷.
<https://doi.org/10.22059/jwdp.2021.310093.1007891>
- کاربارینو، مرین. (۱۳۷۷). نظریه‌های مردم‌شناسی (جواد یوسفیان، مترجم). تهران: آوای نو.
- کلاته ساداتی، احمد؛ و صبوچی گلکار، زینب. (۱۴۰۳). تغییرات بنیادین در نهاد خانواده و فردیت فرانهادگر. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱۳(۲)، ۲۳۷-۲۵۲.
<https://doi.org/10.22059/jisr.2024.368977.1463>
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴). پیامدهای مدرنیت، (ترجمه محسن ثلاثی). چاپ سوم، تهران: نشر مرکز.
- لجت، جان. (۱۳۷۹). پنجاه متفکر بزرگ معاصر، از ساختارگرایی تا پست‌مدرنیت (محسن حکیمی، مترجم). تهران: نشر خجسته.

موحدیان، حسین؛ اسماعیلی، محسن؛ و روشن، محمد. (۱۴۰۲). ارزیابی حقوق مالی زنان در حقوق خانواده اسلامی: مطالعه تطبیقی در حقوق ایران، مصر، مراکش و تونس. تمدن حقوقی، ۶(۱۵)، ۵۲-۲۱. <https://doi.org/10.22034/lc.2023.397295.1343>

نصیرزاده، قاسم و یثربی کاشانی، سیدمحمد. (۱۳۹۰). سیری در رساله حقوق امام سجاد(علیه السلام). تهران: سیب سبز.

Abbasi, A., & Rezapour, D. (2025). Change in Marriage and Divorce Attitudes and Family Values in Iran: A Meta-Analysis of Key Factors. *Journal of Social Continuity and Change*, 4(2), 311-348. <https://doi.org/10.22034/jscc.2024.21880.1142>

Abbott, P. & Wallace, C. (1997). *An introduction to sociology: Feminist perspectives*, (M. Khorasani & H. Ahmadi, Trans.). Donya-ye Madar.

Abdollahi, Z., Piraheri, N., Ghasemi, Y., & Mirzaei, K. (2020). Transformation of family values among couples of two generations in Ilam city. *Iranian Journal of Social Issues*, 11(2), 141-165. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/ijsp.2021.82680>

Afrasiabi, H., & Rezaei Sadrabadi, A. (2023). Meta-contextual construction of individuality: Interpretation of success by teen girls. *Journal of Applied Sociology*, 34(2), 1-26. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/jas.2023.136968.2369>

Agerburn, W., & Meyer, N. (1978). *Foundations of sociology* (A. H. Aryanpour, Trans.). Tehran: Amir Kabir. [In Persian].

Aghajanian, A., & Thompson, V. (2013). Household size and structure in Iran: 1976-2006. *The Open Family Studies Journal*, 5(1), 1-9. <https://doi.org/10.2174/1874922401305010001>

Alipour, Z. (2019). *Understanding and interpreting "family" by married women born in the 1970s: A qualitative study of women in Saqez* (Unpublished master's thesis). Yazd University, Yazd. [In Persian].

Askari, A., & Jahani-Poodineh, H. (2021). Family law in the works of Saadi. *Citizenship Law Studies*, 23(5), 697-726. [In Persian].

Askari-Nodoushan, A., Abbasi Shavazi, M. J., & Piri Mohammadi, M. (2016). Ideal age at marriage and its correlates in Yazd City. *Women's Strategic Studies*, 19(73), 35-63. [In Persian]. <https://doi.org/10.22095/jwss.2016.44383>

Azad Armaki, T. (2011). *Sociology of the Iranian family*. Tehran: SAMT. [In Persian].

Azad Armaki, T. (2016). *Changes, challenges, and the future of the Iranian family*. Tehran: TISA. [In Persian].

Bernardes, J. (1986). Multidimensional developmental pathways: A proposal to facilitate the conceptualisation of "family diversity." *Sociological Review*, 34(3), 590-610. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1986.tb00690.x>

Carbarino, M. (1998). *Anthropological theories* (J. Yousefian, Trans.). Tehran: Avaye No. [In Persian].

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage.

- Charmaz, K., & Bryant, A. (2010). Grounded theory in historical perspective: An epistemological account. In A. Bryant & K. Charmaz (Eds.), *Handbook of grounded theory* (pp. 31–57). SAGE Publications.
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848–861. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x>
- Díez, M., Sánchez-Queija, I., & Parra, Á. (2019). Why are undergraduate emerging adults anxious and avoidant in their romantic relationships? The role of family relationships. *PLOS ONE*, 14(11), e0224159. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0224159>
- Edwards, R., McCarthy, J. R., & Gillies, V. (2012). The politics of concepts: Family and its (putative) replacements. *British Journal of Sociology*, 63(4), 730–746. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2012.01434.x>
- Elias, N. (2012). A civilização dos pais. *Sociedade e Estado*, 27, 469–493.
- Elshtain, J. B. (1993). *Public man, private woman: Women in social and political thought*. Princeton University Press.
- Ezzazi, S. (1997). *Sociology of the family with emphasis on family role, structure, and function in contemporary times*. Tehran: Roshangaran va Motale'at-e Zanan. [In Persian].
- Fair, S., & Dixon, M. D. (2001). What do you want? Teens' unmet expectations about the parent-child relationship.
- Farooq, M. B. (2015). Qualitative telephone interviews: Strategies for success.
- Fazeli, N. (2017). *Feminization of the city: With emphasis on urban spaces*. Tehran: Elmi va Farhangi Publishing. [In Persian].
- Friedman, L. M., & Hayden, G. M. (2017). *American law: An introduction*. Oxford University Press.
- Ghasemi, Z. (2021). The level of Gender inequality between girls and boys in the family and the explanation of the factors affecting it. *Woman in Development & Politics*, 19(1), 95–117. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2021.310093.1007891>
- Ghyasvand, A. (2023). Marriage perceptions among Iranian youth: Types and challenges. *Strategic Studies on Sport and Youth*, 22(62), 479–506. [In Persian]. <https://www.doi.org/10.22034/ssys.2022.2292.2648>
- Giddens, A. (2005). *The consequences of modernity* (M. Salasi, Trans.). Tehran: Markaz Publishing. [In Persian].
- Gross, N. (2005). The detraditionalization of intimacy reconsidered. *Sociological Theory*, 23(3), 286–311. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2751.2005.00255.x>
- Hameed, R., Ahmad, T., Kanwal, S., & Imran, H. (2025). Modern family dynamics; How millennials and Gen Z are shaping new relationship norms. *Research Journal of Psychology*, 3(1), 449–460. <https://doi.org/10.59075/rjs.v3i1.83>

- Hekmatnia, M. (2018). *Women's and family rights* (Vol. 3). Tehran: Pazhuheshgah Farhang va Andisheh Islami. [In Persian].
- Jafararzade, D., Shariatmadar, A., & Gara-daghi, A. (2021). Describing children's lived experiences of parents with emotional divorce. *Strategic Research on Social Problems*, 10(4), 117-140. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/srsp.2022.128286.1693>
- Jazayeri, M. (2002). *The impact of family structure on personality development* (Unpublished master's thesis). Alzahra University, Tehran. [In Persian].
- Kalateh Sadati, A., & Saboohi Golkar, Z. (2024). Fundamental changes in the institution of the family and the postinstitutional individuality. *Social Studies and Research in Iran*, 13(2), 237-252. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jisr.2024.368977.1463>
- Knapp, S. J., & Wurm, G. (2019). Theorizing family change: A review and reconceptualization. *Journal of Family Theory & Review*, 11(2), 212-229. <https://doi.org/10.1111/jftr.12329>
- König, R. (1957). Family and authority: The German father in 1955. *The Sociological Review*, 5(1), 107-127. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1957.tb01002.x>
- Lansford, J. E., Godwin, J., Alampay, L. P., Uribe Tirado, L. M., Zelli, A., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., ... Tapanya, S. (2016). Mothers', fathers' and children's perceptions of parents' expectations about children's family obligations in nine countries. *International Journal of Psychology*, 51(5), 366-374. <https://doi.org/10.1002/ijop.12185>
- Lodge, J. (2000). *Fifty contemporary thinkers: From structuralism to postmodernism* (M. Hakimi, Trans.). Tehran: Khosresteh Publishing. [In Persian].
- Movahedian, H., Esmaeili, M., & Roshan, M. (2023). Evaluation of women's financial rights in the Islamic family law: The comparative study in Iran, Egypt, Morocco, and Tunisia's law. *Fares Law Research*, 6(15), 21-52. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/lc.2023.397295.1343>
- Nasirzadeh, Q., & Yathribi-Kashani, S. M. (2011). *A study on the legal treatise of Imam Sajjad (peace be upon him)*. Tehran: Sib-e Sabz. [In Persian].
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage.
- Purcell, A. (2002). *Family disintegration: A bibliography with indexes*. New York.
- Rahmanipour, R. (2024). Examining marital status and mate selection patterns in Iran. *Journal of Expert Reports, Islamic Parliament Research Center Of The Islamic Republic Of Iran*, 32(5). [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/report.2024.17060.1864>
- Sadeghieh, S., & Kalateh Sadati, A. (2024). Consequences of unmet expectations among girls in the family: A qualitative study in Yazd, Iran. *Women's Health Bulletin*, 11(4), 213-221. <https://doi.org/10.30476/whb.2024.102075.1280>

- Sadighi Jafari, J., Yazadkhasti, B., & Ejtehad, M. (2018). A study of the sense of belonging to Iranian society and its influential factors. *Iranian Journal of Sociology*, 19(1), 3-26. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jsi.2018.36646>
- Saei, M. (2022). Analyzing the patterns of interpersonal communication between parents and children within the family. *Journal of Culture-Communication Studies*, 23(58), 297-328. [In Persian]. <https://doi.org/10.22083/jccs.2021.264538.3255>
- Schelsky, H. (1967). *Wandlungen der deutschen Familie in der Gegenwart* (p. 33). Enke.
- Seif, H., & Yaghoobi Choobari, A. (2023). Civil family from ideal to reality (Study case: Families of Rasht City). *Social Problems of Iran*, 14(2), 371-398. [In Persian]. <http://dx.doi.org/10.61186/jspi.14.2.371>
- Shahpari Sani, D., Sadeghi, R., Hadadi, J., Khajenexad, R., Hosseini, M., & Mahmoudian, H. (2021). Analysis of the demographic, social and economic situation of female-headed households in Iran. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 12(47), 1-18. [In Persian]. <https://doi.org/10.30495/jzvj.2021.25575.3320>
- Skoczeń, I. (2022). Family relationships, internalizing problems, and psychosocial adjustment in late childhood and early adolescence: A Polish perspective. *The Journal of Genetic Psychology*, 183(5), 381-390. <https://doi.org/10.1080/00221325.2022.2099242>
- Tabatabaei, S., Bulgarova, B. A., Kotecha, K., Patil, S., Volkova, I. I., & Barabash, V. V. (2024). Digital citizenship and paradigm shift in generation z's emotional communication: Social media's role in shaping Iranian familial bonds. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(7), 1-21. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i7.5443>
- Tahir, W. B.-e., Inam, A., & Raana, T. (2015). Relationship between social support and self-esteem of adolescent girls. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 20(2), 42-46. <https://doi.org/10.9790/0837-20254246>
- Théry, I. (1996). Le démariage, épice centre des mutations familiales. *Projet*, 247, 17-29.
- Trier-Bieniek, A. (2012). Framing the telephone interview as a participant-centred tool for qualitative research: A methodological discussion. *Qualitative Research*, 12(6), 630-644. <https://doi.org/10.1177/1468794112439005>
- Turner, J. H. (1997). *The institutional order: Economy, kinship, religion, polity, law, and education in evolutionary and comparative perspective*. Longman.
- Widmer, E. (2016). *Family configurations: A structural approach to family diversity*. Routledge.
- Widmer, E., & Jallinoja, R. (Eds.). (2008). *Beyond the nuclear family: Families in a configurational perspective* (Vol. 9). Peter Lang.